

Jan STREJCOVSKÝ

Chris Marker a Gilles Deleuze. Imaginární setkání

Diplomová práce

AMU

Fakulta filmová a televizní

Dokumentární tvorba

Jan Strejcovský zvolil pro svou diplomovou práci značně nesnadné téma: Chris Marker je obtížně zařaditelný tvůrce a Gilles Deleuze neméně obtížný filosof. Ale tím nesnáze nekončí: Deleuze se ve své dvousvazkové knize o filmu zmiňuje o Markerovi jen letmo, jakkoli intuitivně je zřejmé, že mezi jeho výkladem filmu a filmy Chrise Markera je nějaká afinita. Právě proto ale práce inscenuje jejich „imaginární setkání“ – a ukazuje, že intuice se nemýlí, že existují možná velmi podstatné paralely mezi Deleuzem a Markerem, především ve vztahu k času a paměti. Práce takto potvrzuje důležitý deleuzovský princip: mnohem důležitější je hledat otázky, které dávají smysl a dovolují myslet jinak, což v tomto případě znamená: ukázat Markerovy filmy v jiném světle a Deleuzovo myšlení zpřístupnit z jiného úhlu pohledu.

To, z čeho Jan Strejcovský při tomto imaginárním setkání vychází, je deleuzovský pojem „krystalu času“, to jest z chápání času v čistém stavu, neodvozeném z pohybu. Tuto autonomii času sice v Deleuzově knize zastupuje A. Resnais, avšak Jan Strejcovský přesvědčivě dokládá, že cesta ke krystalu času se otevírá vlastně již ve společném Resnaisově a Markerově filmu *Také sochy umírají* – pokud zde reprezentaci nahrazuje dynamika a otevřenost „stávání“ (resp. „fraktalizace“). Odlišný postoj k politickému rozměru Markerovy tvorby pak nemůže pro poučeného čtenáře Deleuze zastřít to, že i zde by se dala hledat určitá paralela: tak, jak Marker chápe vztah kolonizátorů a kolonizovaných, by bylo možné vyložit i Deleuzovo pojetí minoritní literatury, v níž jde o vytváření menšinového jazyka v jazyce vlastním a většinovém, jehož „podvratnost“ napomáhá navracet markerovskou „dočasně nevědomou paměť“ a problematizovat dominantní diskurs.

Je ale přirozené, že jádrem předložené práce jsou Markerovy filmy *Rampa* a *Bez slunce*. Na první pohled by se mohlo zdát, že Deleuze se *Rampě* vyhýbá, protože nedůvěřuje fotografii, a proto také zakládá své pojetí času ve filmu i jinak na Henri Bergsonovi, avšak jde-li v Markerově *Rampě* o jistý experiment s časem, o snahu přivolat paměť („přivolat minulost a budoucnost k záchraně přítomnosti“), pak má tento „fotogram vědomí“ i navzdory tomu, jak je udělán, blízko k Deleuzovi, i zde jde o mechanismus vzpomínky. Strejcovského interpretace se zde vyznačuje citlivou analýzou filmu, fenoménu stopy, otisku a jizvy, „zaostřování“ při vybavování minulého apod. A je jasné, že nejde o nějaký psychologický výklad času, nýbrž o čas jako plynutí a aktualizaci (a tedy i souvislost s proustovskou mimovolnou vzpomínkou). Ne zcela imaginární je pak setkání Markera a Deleuze nad filmem *Vertigo*, tedy nad závratí z času, kterou svým způsobem cituje i *Rampa*. Mimochodem řečeno: lze-li statické fotografie chápat jako matematické body, pak to nemusí protirečit kontinuitě času (jak by tomu bylo u Bergsona): například pro Peirce a jeho chápání času (a Deleuze je Peircem velmi inspirován, lze tedy předpokládat, že zná i jeho koncept času a náhody) je to právě bod, jímž v čase do nutnosti vstupuje kontingence.

Navazující úvaha o filmu *Bez slunce* jako filmovém eseji a dešifrování znaků či psaní obrazů a deterritorializace (problém autorství) spočívá na konceptu „procitávání ze sna, jehož jednotou je paměť“, tedy je novou variací na fungování paměti – aktualizace minulosti v přítomnosti, která představuje a přepisuje. Limitně pak toto fungování může vést až k „tělu bez orgánů“, což by – patrně – byl určitý protějšek „krystalu času“.

Jan Strejcovský svou prací – vedle explicitního tématu – prokázal cosi velmi deleuzovského: i zde totiž filmový „materiál“ slouží jako živel, z něhož se rodí pojmy a z těchto pojmů „jiný obraz myšlení“, který směřuje ke konceptu „kinematografičnosti paměti“.

Předloženou práci považuji za výbornou. Netrivializuje, daří se jí být na stejné rovině komplexity jako jsou Markerovy filmy a Deleuzova filosofie, což skutečně vůbec není snadné. Velmi dobře vyvažuje obecný kontext a detailní analýzy, aniž podléhá sekundární (v Deleuzově případě značně nepřehledné) literatuře. A přitom nezastírá, že Markerovy filmy jsou mu blízké, takže je zřejmé, že na tématu mu záleží i osobně.

Práci, která více než splňuje požadavky kladené na diplomovou práci, doporučuji k přijetí a obhajobě.

Miroslav Petříček
Ústav filosofie a religionistiky FF UK
Centrum audiovizuálních studií FAMU

24. IX. 2017

